

AMFIBIEËN IN DE STAD: RESULTATEN VAN EEN AMFIBIEËN-ENQUÊTE

H.J.M. van Buggenum, Rijdtstraat 118, 6114 AM Susteren

Een bijzonder goed idee. Dat was mijn gedachte toen ik de contactdag 1999 bezocht van onze Belgische zusterorganisatie Likona.

De paddestoelenwerkgroep vroeg namelijk aan de aanwezigen of zij binnen een straal van 100 meter rond het eigen woonhuis bepaalde paddestoelsoorten wisten te staan. Het was de aanleiding om iets dergelijks voor amfibieën op onze eigen Genootschapsdag 1999 te organiseren.

GENOOTSCHAPSDAG 1999

Op 20 februari 1999 hield het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg te Roermond haar tweede provinciale Genootschapsdag. Zo'n 175 belangstellenden waren aanwezig en maakten kennis met diverse natuur- en milieu-

organisaties en tal van activiteiten van de studie- en werkgroepen van het Genootschap. Een van deze groepen is de Herpetologische Studiegroep. Deze studiegroep wil amfibieën en reptielen onder de aandacht te brengen, verspreidingsgegevens verzamelen en beschermingsmaatregelen bewerkstelligen.

ENQUÊTE "AMFIBIEËN IN DE STAD"

Om bovenstaande doelen onder de aandacht te brengen kregen alle aanwezigen via de infomap een enquêteformulier (figuur 1). Op dit formulier stond een korte toelichting over het project en konden naam en adres van de geënquêteerde worden ingevuld. Verder was het de bedoeling om aan te geven welke amfibieënsoorten (kikkers, padden en salamanders) in 1998 in een straal van 100 meter rond de woning waren waargenomen. De ingevulde formulieren werden op de dag zelf weer verzameld.

RESULTATEN

Op en na de Genootschapsdag zijn in totaal 31 ingevulde formulieren geretourneerd. Hiermee komt de respons op 15-20% te liggen. Eén van de meldingen betreft een woning buiten onze provincie. Deze is niet bij onderstaande resultaten betrokken.

Met behulp van de Limburgse stratenatlas en de topografische kaart is vervolgens het kilometerhok waarin de waarnemingen zijn verricht bepaald. De gegevens zijn toegevoegd aan het waarnemingenbestand van het Genootschap.

De amfibieënsoort die het vaakst is vermeld betreft de Bruine kikker (70% van de respondenten). Daarna volgen het Groene kikkercomplex (63%), de Kleine watersalamander en de Gewone pad (beide 43%). De Alpenwatersalamander is slechts incidenteel waargenomen (10%). Een grote bijzonderheid is het voorkomen van de Vuursalamander in een tuin te Bunde, welke grenst aan het Bunderbosch. Welhaast onvermijdelijk is een melding van de Brulkikker in een tuinvijver. Gelukkig blijft het beperkt tot één melding. In de enquête is ook aangegeven of de waarnemingen in een tuinvijver (=voortplantingsbiotoop) of in het landbiotoop zijn verricht. Bovendien is gevraagd of men een natuurlijke populatie in de omgeving kende (tabel 1). De Groene kikkers en de beide watersalamanders worden vrijwel uitsluitend uit tuin-

The image shows two identical survey forms titled "Amfibieën in de stad" (Amphibians in the city). Each form has a header section with the title and a sub-header "Vandaag invullen en inleveren in de stad" (Fill in and hand in today). Below this is a section for personal information: "NAAM" (Name), "STRAAT" (Street), "POSTCODE EN WOONPLAATS" (Postcode and place of residence), and "TELEFOON" (Telephone). The main section is a table for recording observations of amphibians. The table has columns for "SOORT" (Species), "Bij of in een tuinvijver" (In or near a garden pond), and "Alleen waargenomen in 'landbiotoop'" (Observed only in 'land biotope'). The table is filled with handwritten entries. For example, the first form lists "Bruine kikker" (Brown frog) in a garden pond, "Groene kikker" (Green frog) in a garden pond, "Kleine watersalamander" (Small newt) in a garden pond, and "Gewone pad" (Common frog) in a garden pond. The second form lists "Bruine kikker" in a garden pond, "Groene kikker" in a garden pond, "Kleine watersalamander" in a garden pond, and "Gewone pad" in a garden pond. The forms also include a section for "De volgende amfibieënsoorten kwamen in 1998 binnen een afstand van ongeveer 100 meter van mijn woning voor. Kruis vervolgens aan wat van toepassing is." (The following amphibian species came within a distance of approximately 100 meters of my home in 1998. Cross out what applies). This section includes checkboxes for "Bruine kikker", "Groene kikker", "Kleine watersalamander", "Gewone pad", "Alpenwatersalamander", "Vuursalamander", "Brulkikker", and "Andere" (Other).

FIGUUR 1
De ingevulde
enquêteformulieren.

TABEL I

Resultaten amfibieën-enquête: aantal meldingen per amfibieënsoort in tuinvijver of landbiotoop. Tevens is aangegeven of een natuurlijke populatie in de omgeving bij de respondent bekend is. Het totaal aantal ingeleverde formulieren bedraagt 30.

	Tuinvijver	Landbiotoop	Natuurlijke populatie in omgeving
Bruine kikker (<i>Rana temporaria</i>)	17	4	6
Groene kikker-complex (<i>Rana esculenta-synklepton</i>)	18	1	3
Gewone pad (<i>Bufo bufo</i>)	5	8	6
Kleine watersalamander (<i>Triturus vulgaris</i>)	13	0	5
Alpenwatersalamander (<i>Triturus alpestris</i>)	3	1	0
Vuursalamander (<i>Salamandra salamandra</i>)	0	1	1
Brulkikker (<i>Rana catesbeiana</i>)	1	0	0

vijvers gemeld. De Bruine kikkers worden al iets vaker alleen in het landbiotoop waargenomen (19% van de waarnemingen), terwijl bij de Gewone pad dit voor het merendeel van de waarnemingen geldt (62%).

Bij de regelmatig aangetroffen soorten blijkt bij de Gewone pad het vaakst een natuurlijke populatie in de omgeving bekend te zijn (in 55% van de gevallen). Kleine watersalamander (38%) en Bruine kikker (29%) volgen op enige afstand. Het Groene kikker-complex scoort op dit punt het laagste (16%). In een beperkt aantal gevallen is aangegeven dat een soort in een tuin is geïntroduceerd.

DISCUSSIE

Dat Bruine en Groene kikkers de "stads-lijst" aanvoeren wekt geen verbazing. Het zijn algemene soorten die vaak in de vorm van kikkerdril (Bruine kikker) of als volwassen exemplaar (Groene kikker) worden geïntroduceerd. Bovendien vallen ze in de voortplantingstijd goed op en zijn ze ook overdag actief. Voor de Kleine watersalamander is de hoge presentie in tuinvijvers opmerkelijker. Er zijn weliswaar vrij vaak natuurlijke populaties in de omgeving bekend, maar introductie is ook mogelijk.

Watersalamanders zetten hun eitjes namelijk op waterplanten af, die vervolgens in de tuinvijver kunnen terechtkomen.

Introductie van de "onaantrekkelijke" Gewone padden is minder aannemelijk. Het merendeel komt waarschijnlijk van nabijgelegen populaties in de tuinen terecht. De tuinen vormen vaak een aantrekkelijk zomerbiotoop. Gewone padden kunnen grote afstanden, van meerdere kilometers, afleggen tussen het voortplantingswater en het zomerbiotoop.

TOT SLOT

De enquête heeft voor 1998 in totaal 72 nieuwe verspreidingsgegevens opgeleverd. Op zich is dit uiteraard al een aardig winstpunt. Zeker als we bedenken dat het waarnemen uit dorp of stad betreft, een categorie die in de vorige verspreidingsatlas van de Limburgse amfibieën en reptielen onderbelicht is geweest. Vele waarnemers zijn overigens geen lid van de Herpetologische Studiegroep, dus de enquête heeft ook een pr-functie gehad. De Herpetologische Studiegroep wil over enkele jaren een nieuwe atlas uitgeven. Daarom worden genootschapsleden uitgenodigd om al hun waarnemingen door te geven. Wel moet men vermelden of het "huis-en-tuin" vonden betreft.

Al met al beschouw ik het uitvoeren van de amfibieën-enquête als geslaagd. Wellicht kan iets dergelijks ook door andere studiegroepen op de komende genootschapsdagen worden uitgevoerd.

KORTE MEDEDELING

NIEUW LIKONA-JAARBOEK

Beschermen van belangrijke plant- en diersoorten is één van de prioriteiten van het provinciaal natuurbeleid in Belgisch Limburg. Om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de toestand van de "Limburgse" soorten is het van belang over voldoende gegevens te beschikken. Dat inventariserend onderzoek ook door enthousiaste vrijwilligers kan, bewijst de werking van de Limburgse Koepel

voor Natuurstudie (LIKONA). Als gevolg van dit onderzoek is het negende jaarboek van Likona verschenen.

De volgende onderwerpen komen aan bod: ongewervelden in de Winterbeekvallei (Tessenderlo-Beringen); Planten in het Vijvergebied Midden-Limburg; Grauwe en Nijlganzen in Limburg; De Neanderthaler in Limburg; De Beverrat; Hamsters; Vissen; Sprinkhanen en het beheer van De Teut; Mineralen op de

steenkoolterril van Winterslag. Aanvullend is er nog de traditionele becommentarieerde literatuurlijst van alles wat over de Limburgse natuur verschenen is in 1999.

Dit boek is te bestellen door 400 BEF (9,92 EUR) over te maken op rekeningnummer 000-0400447-31 van het Provinciaal Natuurcentrum, Ontvangsten, Het Groene Huis, Domein Bokrijk, 3600 Genk met vermelding "JB99".